MANIFESTO. Cándido Pazó

XX EDICIÓN DO DÍA DO PEÓN
11 DE NOVEMBRO DE 2026

Din que a infancia é ese territorio onde todo é posible. Un lugar no que unha póla pode ser unha espada, unha pedra pode converterse nun tesouro e un anaco de madeira, cunha punta de ferro, pode ser o obxecto máis extraordinario do mundo.

Porque, a ver, quen precisa dunha consola, dunha pantalla táctil ou dun videoxogo de última xeración cando ten nas mans un peón?

É certo que os tempos cambian. Cambian as casas, cambian as escolas, cambian os costumes... E tamén cambiaron os brinquedos. Pero hai cousas que, por moito que pase o tempo, seguen tendo a mesma capacidade de facernos sorrir.

Para falar disto non podemos esquecer a Neira Vilas. Porque quen leu Memorias dun neno labrego sabe que Balbino, aquel neno de aldea que nos contou tantas cousas da súa vida, representa tamén a infancia de moitas xeracións. Unha infancia na que había pouco de todo, menos imaxinación, ganas de xogar e recursos para inventar.

Balbino ben podería ter sido un deses rapaces que, cunha piola na man e un peón no peto, saían á procura dun anaco de terra onde montar unha boa partida.

E é que daquela, para pasalo ben, non facía falta moito. Facía falta xente. Un lugar para xogar. E, sobre todo, tempo.

Había xogos para cada momento e para cada estación. No verán, a mariola, as agachadas, o escondite, as billardas, os pelouros, a pita cega... No outono, cando chegaban as castañas, as noces e o tempo de andar pola leira, tamén chegaba a tempada dun dos brinquedos máis queridos da nosa cultura popular: o peón.

Peón, trompo, buxaina, sevillana... Que máis ten como lle chamemos! O caso é que estamos diante dun auténtico prodixio da enxeñaría popular. Unha peza de madeira, un ferrón, unha piola e... ¡a bailar!

Que cousa máis sinxela e máis complicada ao mesmo tempo!

Porque unha cousa é ter un peón e outra ben distinta é saber facelo bailar. Que aquí hai técnica, hai habilidade e hai moita práctica. E tamén hai quen presume moito de ser un experto, pero despois lanza o peón e este acaba dando máis voltas pola terra ca no aire.

O primeiro é escoller ben o peón. Despois, coller a piola, colocala con xeito e enrolala arredor da madeira. Hai quen empeza polo ferrón, hai quen ten os seus propios trucos... Cada quen ten a súa técnica e, por suposto, cada quen está convencido de que a súa é a mellor.

E chega o momento decisivo: colocar o peón na man, erguer o brazo, mirar cara ao chan e... un, dous e tres!

Lanzalo con forza!

E entón prodúcese a maxia. O peón toca o chan, comeza a xirar, primeiro un pouco indeciso, despois cada vez con máis xeito, ata que parece que leva toda a vida bailando.

E arredor del, a rapazada: mirando, animando, competindo, celebrando e, ás veces, discutindo. Porque onde hai xogo tamén hai emoción. E onde hai emoción, xa se sabe, sempre aparece alguén que protesta porque di que o seu peón estaba gañando.

Pero o peón é moito máis ca un xoguete. É unha peza da nosa memoria colectiva. É un vínculo entre xeracións. É unha desas pequenas cousas que nos permiten entender como xogaban os nosos avós, os nosos pais e as persoas que nos precederon.

E tamén é unha maneira de descubrir que non sempre o máis novo é o mellor, nin o máis caro o máis divertido.

Hoxe, cando tantas veces parece que temos que mirar unha pantalla para entreternos, queremos reivindicar o valor de xogar xuntos, de movernos, de inventar, de compartir e de aprender uns dos outros.

Porque xogar non é perder o tempo. Xogar é aprender a gañar e a perder, a respectar as regras, a colaborar, a competir sen deixar de ser amigos. É aprender a ter paciencia, a probar de novo cando algo non sae e a celebrar os pequenos logros.

E poucas cousas ensinan tanto como un peón que se resiste a bailar. Porque, se non sae á primeira, inténtase á segunda. E se tampouco sae á segunda, á terceira. E se fai falta, pedímoslle axuda a alguén que saiba máis ca nós. Que para iso están tamén os maiores: para transmitir os seus coñecementos... e para descubrir que ás veces os pequenos teñen moito que ensinarlles.

Por iso estamos hoxe aquí. Para celebrar o Día do Peón, pero tamén para celebrar a nosa cultura, a nosa memoria e o dereito da infancia a xogar.

Unha celebración que facemos posible grazas ao traballo e á colaboración de Brinquedia, Raiceiros, o CPI de Vedra e o Concello de Vedra. Entidades que saben que conservar os xogos tradicionais non consiste unicamente en lembrar como xogabamos antes, senón en conseguir que se siga xogando hoxe e que se poida seguir xogando mañá.

Así que xa está ben de tanta palabra! Que os manifestos están moi ben, pero o peón non baila só con discursos.

É hora de sacar os peóns dos petos, preparar as piolas, buscar un bo sitio e demostrar que esta tradición segue moi viva.

E que ninguén se preocupe se non lle sae á primeira. Aquí non vimos facer un exame de habilidade. Vimos xogar, aprender, rir e compartir.

Porque mentres haxa unha nena ou un neno disposto a lanzar un peón, mentres haxa alguén que lle ensine a enrolar a piola e mentres siga habendo un grupo de xente arredor dun brinquedo tradicional, esta parte da nosa historia seguirá dando voltas.

E que siga dando voltas moitos anos!

Así que, como di o refrán:

Polo San Martiño, peóns ao camiño!

E hoxe, en Vedra, non imos agardar por San Martiño nin por ninguén.

Hoxe é o día!

Que bailen os peóns, que xoguen as nenas e os nenos e que non se perda nunca a alegría de xogar!

Viva o peón! Viva o xogo tradicional! E viva a xente que mantén viva a nosa cultura!

Patrimonio Lúdico Galego